

Opgavenboekje

centraal schriftelijk examen

Nederlands

vmbo gl en tl

2026

tijdvak 1

maandag 11 mei

13.30 - 15.30 uur

- Bij dit examen horen een bijlage en een uitwerkbijlage.
- Beantwoord alle vragen en maak alle opdrachten in de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 33 vragen en een schrijfopdracht.

Voor dit examen zijn maximaal 48 punten te behalen.

Achter elke vraag staat tussen haakjes hoeveel punten je met een goed antwoord kunt behalen.

Aan het begin van alinea 1 staat: “Lekker warm water, genoeg sop en dat het liefst twee keer per dag.”

Vraag 1 **Hoe komt het dat de huid hier droog en kwetsbaar door wordt?** (1 punt)

In alinea 4 wordt ter illustratie iets gezegd over de coronapandemie.

Vraag 2 **Wat laat dat voorbeeld zien?** (1 punt)

- A dat de huid alleen goed schoon wordt bij het gebruik van zeep
- B dat het risico op eczeem na de coronapandemie is afgenomen
- C dat meer mensen huidklachten ontwikkelen door het vaker wassen met zeep
- D welke ontwikkelingen in persoonlijke hygiëne er waren tijdens de coronapandemie

In alinea 6 spreekt Hilde Bras over ‘een revolutie in persoonlijke hygiëne’.

Vraag 3 **Wat hield die revolutie in?** (1 punt)

Na de Tweede Wereldoorlog

- A kwam er veel meer aandacht voor de geschiedenis van persoonlijke hygiëne.
- B nam het aantal mensen dat thuis een badkamer heeft sterk toe.
- C werd het nemen van een douche of een bad voor veel meer mensen gebruikelijk.
- D zijn bij jongeren de ideeën over douchen en hygiëne snel veranderd.

In de tekst wordt gesteld dat er nog ouderen zijn die niet iedere dag douchen. Hieronder staan mogelijke verklaringen hiervoor.

Ze zijn het niet gewend, want

- 1 vroeger hadden maar weinig mensen een douche.
- 2 vroeger leverde douchen al huidklachten op, maar was er nog geen goede behandeling hiervoor.
- 3 vroeger moesten mensen zuinig zijn met water.
- 4 vroeger werd douchen niet gezien als een vorm van persoonlijke hygiëne.

Vraag 4 **Welke TWEE verklaringen komen overeen met de tekst? Noteer de TWEE nummers van die verklaringen.** (1 punt)

Vraag 5 **Wat is volgens de tekst het belangrijkste voordeel van minder douchen?** (1 punt)

Gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

In alinea 12 geeft Deenen een laatste reactie.

Vraag 6 **Op welke manier wordt de tekst hiermee afgesloten?** (1 punt)

Deenen

- A geeft een nieuw advies bij het probleem.
- B vat het probleem nog een keer kort samen.
- C waarschuwt opnieuw voor het probleem.
- D zwakt het probleem een beetje af.

Vraag 7 **Welke onderdelen van de tekst maken dat de tekst als betrouwbaar gezien kan worden? Kruis de TWEE juiste antwoorden aan in de tabel in de uitwerkbijlage.** (1 punt)

Hieronder staat een tip voor douchen. Deze tip komt van de website van Milieu Centraal, een organisatie die mensen helpt om duurzame keuzes te maken.

Douche 5 minuten. Neem een leuke douchetimer die je helpt herinneren om maximaal 5 minuten te douchen. Als je van 7,4 naar 5 minuten douchen gaat, bespaar je jaarlijks zo'n € 36 per persoon.

Vraag 8 **Bij welke alinea past deze tip het best?** (1 punt)

- A alinea 1
- B alinea 3
- C alinea 9
- D alinea 11

Tekst 2 Perenbomen als vervanging voor de verloren riffen van de Waddenzee?

Een tekst kan op verschillende manieren ingeleid worden, bijvoorbeeld door:

- 1 de tekst kort samen te vatten;
- 2 de uitkomsten uit recent onderzoek te noemen;
- 3 een deskundige bij het onderwerp te introduceren;
- 4 een vraag te stellen die belangrijk is voor de tekst;
- 5 het onderwerp van de tekst te beschrijven.

Vraag 9 **Op welke TWEE manieren wordt deze tekst ingeleid in de alinea's 1 en 2? Noteer de juiste TWEE nummers.** (1 punt)

In alinea 3 staat: “De bodem van de Waddenzee is nu min of meer een woestijn. Het hele ecosysteem is ingestort, alsof je de fundering onder een huis vandaan haalt.”

Vraag **10** Welk probleem bedoelt Dickson hier? (1 punt)

- A Door 150 jaar ziektes, visserij en baggerwerkzaamheden lijkt de bodem van de Waddenzee op een ingestort huis.
- B Door de instorting van het ecosysteem ziet de bodem van de Waddenzee er nu uit als een woestijn met ruïnes.
- C Door de verdwijning van veel natuurlijke riffen zijn er vrijwel geen zeedieren en planten meer op de bodem van de Waddenzee.
- D Door de verwoesting van de natuurlijke riffen zijn er veel minder grote vissen in de Waddenzee.

Vraag **11** Waarom zijn perenbomen geschikt als vervanging voor riffen? Gebruik voor je antwoord de informatie uit alinea 6. (1 punt)

- A Een piramidevorm van perenbomen is de sterkste manier om zo’n rif te bouwen.
- B Het is makkelijk om perenbomen vanaf een boot op de juiste plek in zee te laten zakken.
- C Perenbomen hebben een takkenstructuur waartussen vissen zich goed kunnen schuilhouden.
- D Perenbomen zijn een goedkoper alternatief dan kunstmatige riffen van metaal of beton.

Aan het einde van alinea 6 staat: “Vissen zijn geen snobs.”

Vraag **12** Wat bedoelt Dickson hiermee? (1 punt)

- A Vissen hebben geen vaste verstoppelken.
- B Vissen hebben liever geen kunstmatig rif van beton.
- C Vissen houden niet zo van metalen structuren.
- D Vissen maakt het niets uit waarvan de riffen gemaakt zijn.

In alinea 1 en alinea 8 wordt gesproken over botervissen die aan dek om Dickson heen sprongen.

Vraag **13** Waarvan is dit een teken? (1 punt)

Dit is een teken dat

- A de botervissen makkelijk gevangen kunnen worden.
- B er door de perenbomen goede schuilplaatsen zijn voor de botervissen.
- C er in de perenbomen voor de botervissen te weinig voedsel is.
- D het leefgebied van de botervissen wordt verstoord door de perenbomen.

Vraag **14** **Wat is de functie van alinea 9 bij de alinea's 7 en 8?** (1 punt)

Alinea 9

- A geeft een oplossing voor het probleem in de alinea's 7 en 8.
- B is een verklaring voor de uitkomsten van het onderzoek in de alinea's 7 en 8.
- C voegt een nieuw deel toe aan de opsomming uit de alinea's 7 en 8.
- D vormt een uitwerking van de informatie in de alinea's 7 en 8.

Aan het begin van alinea 7 staat: "Voor zijn proefschrift onderzoekt Dickson onder meer of deze structuren inderdaad een goede basis kunnen vormen voor een rif waar wieren, schelpdieren en vissen in kunnen leven."

In de tekst worden resultaten genoemd waaruit blijkt dat perenbomen het als kunstmatig rif goed doen.

Vraag **15** **Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage aan of de uitspraken JUIST of ONJUIST zijn.** (2 punten)

Vraag **16** **Waarom verwacht Dickson dat het geen probleem hoeft te zijn dat de perenbomen uiteindelijk vergaan?** (1 punt)

- A De biodiversiteit op de riffen is tegen die tijd al ruimschoots hersteld.
- B De bomen zullen op dat moment al op natuurlijke wijze vervangen zijn.
- C De minder gewenste dieren zullen dan wegblijven.
- D Het onderzoeksproject met de perenbomen is tegen die tijd afgerond.

Vraag **17** **Wat is de functie van alinea 11 ten opzichte van de rest van de tekst?** (1 punt)

Alinea 11

- A geeft een advies over het onderwerp.
- B geeft een conclusie.
- C is een samenvatting.
- D voegt een nieuw element toe.

Aan het einde van alinea 11 staat: "Hopelijk kunnen we (1) zo een deel van de schade die we (2) aan de biodiversiteit hebben aangericht weer terugdraaien."

In deze zin staat twee keer 'we'.

Vraag **18** **Wie worden bedoeld met 'we'?** (1 punt)

Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage aan wie er met de eerste 'we' en wie er met de tweede 'we' bedoeld worden. Zet één kruisje per regel.

Vraag **19** **Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?** (1 punt)

De tekst wil de lezer

- A informeren over de verschillende onderzoeken die Dickson heeft gedaan naar kunstmatige riffen.
- B informeren over de manier waarop en de mate waarin perenbomen een vervanging zijn voor verdwenen natuurlijke riffen in de Waddenzee.
- C overtuigen dat perenbomen een goede vervanging zijn voor verdwenen natuurlijke riffen in de Waddenzee.
- D overtuigen dat er geëxperimenteerd moet worden met kunstmatige riffen in de Waddenzee.

Tekst 3 Spup

Hieronder staan zes strategieën die reclamemakers kunnen gebruiken om je aan te zetten tot actie.

Vraag **20** **Welke TWEE strategieën gebruiken de makers van deze advertentie om je te verleiden tot het sponsoren van een Spup? Noteer de TWEE nummers van de juiste strategieën.** (1 punt)

- 1 Ze benadrukken de noodzaak van je deelname.
- 2 Ze geven een speciale aanbieding.
- 3 Ze gebruiken beroemdheden in de advertentie.
- 4 Ze gebruiken humor voor een positief gevoel.
- 5 Ze gebruiken vertederende afbeeldingen.
- 6 Ze spreken de lezer rechtstreeks aan.

Als je een pup sponsort, word je op de hoogte gehouden van de vorderingen.

Vraag **21** **Welk woord gebruiken de makers van de advertentie hiervoor?** (1 punt)

Vraag **22** **Welke informatie krijg je volgens de advertentie te zien als je de QR-code scant?** (1 punt)

- A hoe je het geld voor de pup over kunt maken naar KNGF
- B hoeveel pups er al gesponsord worden
- C welke pups er gesponsord kunnen worden
- D welke vorderingen de pup maakt die jij sponsort

Volgens alinea 1 zijn tablets en telefoons voor de meeste jonge kinderen de gewoonste zaak ter wereld.

Vraag **23** Citeer TWEE opeenvolgende zinnen uit alinea 2 of 3 waaruit dit blijkt. (1 punt)

In alinea 3 staat: “Toch geeft bijna de helft van de ouders aan dat ze het lastig vinden om het goede voorbeeld te geven.”

Vraag **24** Wat wordt bedoeld met ‘het goede voorbeeld’? (1 punt)

Hiermee wordt bedoeld dat

- A ouders hun kind laten zien hoe het zonder scherm kan spelen.
- B ouders hun kind voordoen hoe het een scherm moet gebruiken.
- C ouders zelf niet steeds op hun scherm kijken als hun kind erbij is.
- D ouders zelf vaker gaan bewegen samen met hun kind.

Als ouders veel tijd besteden aan een scherm in plaats van aan hun kind, kan dat een direct gevolg hebben voor de band tussen ouder en kind.

Vraag **25** Met welk woord wordt dat gevolg in de tekst aangeduid? (1 punt)

Ouders weten niet goed hoe ze zelf met hun telefoon moeten omgaan in de buurt van hun kinderen.

Vraag **26** Welke verklaring geeft de tekst hiervoor? (1 punt)

- A De ouders hebben nooit uitleg over hun telefoongebruik gehad, waardoor ze zelf moeten uitzoeken hoe om te gaan met schermtijd.
- B De ouders zijn zelf opgegroeid met de mobiele telefoon en staan er helemaal niet bij stil dat hun telefoongebruik invloed heeft op hun kind.
- C Veel ouders hebben het druk en hebben geen tijd om zich af te vragen of hun telefoongebruik een negatieve invloed op hun kind heeft.

In de alinea's 12 tot en met 17 worden ook gevolgen genoemd voor kinderen als die te veel schermtijd hebben.

Vraag **27** Welke DRIE gevolgen zijn dat? (2 punten)

Hieronder staan vier zinnen uit de tekst.

- Vraag **28** **Informatie uit welke zin moet zeker opgenomen worden in een samenvatting van de tekst?** (1 punt)
- A Het is juist belangrijk dat je, zeker bij heel jonge kinderen, de telefoon vaker weglegt. (alinea 4)
 - B Pardoën ziet dat jonge ouders van tegenwoordig drukke levens hebben. (alinea 9)
 - C Hij is onderzoeker op het gebied van gamen, gokken en digitale balans aan het Trimbos-instituut. (alinea 10)
 - D Ze zegt dat ze schrikt van ouders die tegenwoordig niet meer weten wat ze met hun tweejarige kinderen aan moeten als ze hun geen scherm meer mogen geven. (alinea 17)

Lewis maakt zijn profielwerkstuk over jongeren die verslaafd zijn aan games op hun telefoon. Hij wil hiervoor een deskundige interviewen.

- Vraag **29** **Welke deskundige kan hij het best vragen?** (1 punt)
- A Marion van den Heuvel (alinea 5)
 - B Justine Pardoën (alinea 6)
 - C Tony van Rooij (alinea 10)
 - D Harmen Beurmanjer (alinea 12)

Aan het begin van alinea 1 staat: “Elke ouder zal zeggen dat een kind gezond met media moet opgroeien. Maar in de praktijk blijkt dat makkelijker gezegd dan gedaan.”

- Vraag **30** **Wat is volgens deze tekst de belangrijkste reden waarom dat in het echt moeilijker is dan het lijkt?** (1 punt)

Ouders

- A hebben moeite andere activiteiten te bedenken om met hun jonge kind te doen.
- B vinden het makkelijk om hun kind schermtijd te geven als hun kind druk is.
- C vinden het moeilijk om hun eigen schermtijd te verminderen.
- D willen voorkomen dat hun kind driftig wordt als het geen schermtijd krijgt.

In de tekst worden meerdere deskundigen aangehaald. Hieronder staan vier uitspraken over de deskundigen:

- 1 Ze hebben ongeveer dezelfde mening over telefoongebruik door ouders en kinderen.
- 2 Ze werken bij een instituut dat goed bekendstaat om de kennis van het onderwerp.
- 3 Ze zijn door de schrijver van het artikel geselecteerd om een bijdrage te leveren.
- 4 Ze zijn op een wetenschappelijke manier bezig met de invloed van telefoongebruik.

Vraag **31** Noteer de nummers van de TWEE uitspraken die de betrouwbaarheid van deze deskundigen ondersteunen. (1 punt)

In onderstaand tekstfragment staan enkele reacties die door lezers op NU.nl zijn gegeven bij de tekst 'Telefoonscherm komt tussen ouders en kind'. Lees het tekstfragment eerst goed door. Beantwoord daarna vraag 32.

Tekstfragment 1

Don

Sinds ruim een jaar hebben we de afspraak met onze twee zoons van 4 en 8 jaar dat zij enkel in het weekend de telefoon of tablet mogen voor drie keer een uur per dag. We zetten ook een wekker en ze komen ze na een uur netjes weer inleveren. We doen dit, omdat wij beiden merkten dat we met het hele gezin het contact aan het verliezen waren. We zijn nu een jaar verder en ik kan dit iedereen aanraden om te proberen. Zelf word je er ook veel rustiger van en je onderneemt veel meer met je kids en zij genieten ook van de oprechte aandacht.

Jörgen

Och, och, och, wat een betutteling weer. Tijden veranderen, gewoonten en mogelijkheden dus ook 'Experts' moeten overal wel iets van vinden tegenwoordig. Vroeger werkte de man en was de vrouw permanent thuis om de kinderen te verzorgen. Dat is tegenwoordig simpelweg onmogelijk, omdat een dubbel inkomen noodzakelijk is om rond te komen. Dan zal je na een drukke werkweek ook nog non-stop met de kleine bezig moeten? Nee hoor, moderne techniek werkt prima. Zo blijft iedereen in het gezin fris en vrolijk.

P.J.

Het meest slechte excuus in dit verhaal is dat ouders geen handleidingen hebben gekregen over opvoeding en schermmpjes. Hoe verzin je het?! Diezelfde schermmpjes barsten van de opvoedingstips als je er behoefte aan zou hebben. De oorzaken zijn dan ook meer te vinden in de moeite die ouders tegenwoordig nog willen nemen en de energie en tijd die ze in hun kinderen willen steken. Ze achter een scherm zetten, zodat je er geen omkijken meer naar hebt en je zelf naar je scherm kunt kijken, is wel het toppunt. Het ontbreekt nog aan een aan- en uitknop. Op het kind welteverstaan.

Vraag **32** Welke lezer zal of welke lezers zullen het eens zijn met de adviezen uit tekst 4?

(1 punt)

- A alleen Don
- B alleen Jörgen
- C alleen P.J.
- D alleen Don en Jörgen
- E alleen Don en P.J.
- F alleen Jörgen en P.J.

Vraag **33** Wat is de hoofdgedachte van de tekst 'Telefoonscherm komt tussen ouders en kind'? (1 punt)

- A Kinderen krijgen van jongs af aan te veel schermtijd, wat ervoor zorgt dat ze allerlei verschillende problemen ontwikkelen.
- B Ouders moeten een balans vinden tussen hun eigen schermtijd en aandacht voor hun kind om problemen bij hun kind te voorkomen.
- C Voorlichting aan ouders over hoe ze moeten omgaan met schermtijd zou al bij consultatiebureaus gegeven moeten worden.
- D Zowel ouders als kinderen zitten te veel op allerlei schermen, waardoor de band tussen ouder en kind verslechtert.

Artikel

Situatiebeschrijving

In de les Nederlands hebben jullie de tekst ‘Telefoonscherm komt tussen ouder en kind’ gelezen. In deze tekst komen verschillende deskundigen aan het woord die hun zorgen uiten over de gevolgen van overmatig telefoongebruik voor jonge kinderen door ouder(s)/verzorger(s).

Jullie praten hierover in de klas en al snel gaat het gesprek over het vele telefoongebruik van ouder(s)/verzorger(s). Iedereen kan wel een voorbeeld noemen, vaak van een negatieve maar ook wel van een positieve ervaring met dat telefoongebruik. Je docent besluit om een schrijfopdracht te koppelen aan het gesprek en de tekst. Jullie gaan een artikel schrijven voor de website van school over het vele telefoongebruik van ouder(s)/verzorger(s).

Jij wilt met dit artikel ouder(s)/verzorger(s) een aantal tips geven om hun telefoongebruik te verminderen. Hiervoor benoem je eerst een negatief gevolg van te veel telefoongebruik van ouder(s)/verzorger(s) op jonge kinderen dat uit onderzoek is gebleken. Daarna geef je een paar voorbeelden van klasgenoten. Uiteraard vertel je ook wat je van het telefoongebruik van je eigen ouder(s)/verzorger(s) vindt en waarom. Je geeft twee tips en je sluit af met een wens voor de toekomst.

Vraag **34** **Opdracht** (13 punten)

Schrijf het artikel voor ouder(s)/verzorger(s) voor de website van school. Gebruik daarvoor de gegevens uit de situatiebeschrijving en eventueel de tekst ‘Telefoonscherm komt tussen ouder en kind’. Gegevens die niet in de opdracht staan, moet je zelf bedenken.

Besteed in jouw artikel aandacht aan de volgende punten:

- aanleiding voor het schrijven van het artikel;
- het doel van het artikel;
- een negatief gevolg van te veel telefoongebruik van ouder(s)/verzorger(s) voor jonge kinderen dat uit onderzoek is gebleken;
- een voorbeeld van een negatieve ervaring van een klasgenoot met het telefoongebruik van de ouder(s)/verzorger(s);
- een voorbeeld van een positieve ervaring van een klasgenoot met het telefoongebruik van de ouder(s)/verzorger(s);
- je mening over het telefoongebruik van je eigen ouder(s)/verzorger(s);
- een argument of voorbeeld bij jouw mening;
- twee verschillende tips aan ouder(s)/verzorger(s) om hun telefoongebruik te verminderen;
- je wens voor de toekomst over het telefoongebruik van ouder(s)/verzorger(s).

Maak er een samenhangend geheel van en zet er een passende titel boven.
Zet onder het artikel je voor- en achternaam en je klas.

Let op: Zorg ervoor dat je tekst minimaal uit 100 woorden bestaat. Bij minder dan 100 woorden krijg je geen punten voor taalgebruik.

Einde examen

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.